Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto VIII. Št. 12.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17
Naročnina četrtletno 15 din
za pol leta 30 din
za vse leto 60 din
Posamezne številke 1.50 din
Vzamejstvo celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 24. marca 1939

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17
Poštnočekovni račun:
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo
Oglasi po tarifu
Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Pripombe k slovenskemu političnemu programu

3. Za celostno rešitev našega vprašanja gre.

Znan gospodarstvenik je pred nedavnim dokazoval, in sicer pravilno dokazoval, da si Slovenci od samouprav v gospodarskem oziru ne smemo preveč obetati. Imel je pač v mislih samoupravo, kakor si jo mnogi politiki zamišljajo: ostalo bi pri dvotirnem upravnem sestavu, pretežni del vseh posrednih davkov in dajatev bi se slej ko prej stekal v osrednje državne blagajne, od koder bi po nekem ključu dobivale samouprave svoje prispevke. Taka rešitev našega velikega notranjega vprašanja bi ne bila nobena rešitev. Ali kdo resno misli, da bi se Hrvatje z njo zadovoljili? Tudi Slovenci moramo odkloniti vsake polovičarske ukrepe. Zahtevati moramo dokončen sporazum med državnimi narodi in temu namenu ustrezajočo ureditev države. Zahtevati moramo med drugim popolno finančno samoupravo, da nam ne bo treba ničesar zahtevati od države, ampak da bomo mi državi dajali, kar potrebuje. To še dolgo ne pomeni, da bi morali zaradi tega opustiti enotnost gospodarskega ozemlja. Enotno gospodarsko ozemlje se da s carinsko unijo ustvariti celo med suverenimi državami, zakaj bi ga potem mi ne ohranili! Če hoče, pa se vsaka večja občina lahko obda s carinsko mejo. Nekateri strašijo z vprašanjem, kaj bo s številnimi Slovenci, ki so našli svoj kruh zunaj Slovenije v državi? Čudno vprašanje? Mi hočemo vendar sporazum med narodi in ne gospodarsko vojno? Ali ni prav današnje stanje krivo, da raste mržnja med sosedi? Glavno zlo centralizma vidijo mnogi v tem, da prispevamo sorazmerno preveč na raznih dajatvih v državno blagajno, prejemamo pa premalo. A zlo je mnogo globlje. Ne mislimo tu samo na posredne dajatve, ki nas gospodarsko huje obremenjujejo ko neposredni davki, mislimo na vso gospodarsko, trgovsko, industrijsko, carinsko politiko, ki se je prav malo ozirala na naše potrebe, mislimo na birokratizacijo vse naše uprave, našega šolstva, mislimo na to, da nam je vzeta vsaka mogočost iniciativnega, načrtnega dela na katerem koli važnejšem področju, da počiva sto in sto rok, ki bi jih pri velikopoteznem reševanju naših gospodarskih, socialno političnih in kulturnih vprašanj lahko zaposlili. Na sto načinov smo udarjeni po centralistični upravi in zakonodaji. Nobeno od naših velikih življenjskih vprašanj se ne da uspešno reševati od zunaj, rešiti ga moramo sami. Še v tem je zlo, da danes tako lahko zvaljujemo odgovornost za svoje delo na osrednje oblasti. Dokler ne bomo imeli vse mogočosti in vse odgovornosti za ureditev svojih življenjskih zadev v svojih rokah, bomo Slovenci v svojem razvoju zaostajali. Ko te pravice dosežemo, pa bo treba še desetletja trdega, napornega dela, da popravimo škodo, ki jo je napravil centralistični sestav na našem narodnem telesu. Zato je treba s tem sestavom čim prej do kraja prelomiti. Samuoprava, ki bi živela po milosti osrednjih oblasti, ne more nikogar zadovoljiti, enakopravnost, ki nam jo neka večina izven nas lahko vsak hip zopet vzame, tega imena ne zasluži. Zadovoljiti nas more le taka ureditev, ko se bomo čutili kot državni narod v polnem pomenu besede z vsemi pravicami in dolžnostmi, v popolni zavesti neodjemljivosti svojih pravic, ko bo stala država kot skupna last in vrednota vseh svojih narodov izven vsakih političnih sporov in pretresljajev. Noben ponosen in samozavesten narod drugega razmerja do države trajno ne prenaša. Kdor bi hotel streti v ponosnem narodu voljo do samostojnega narodnega življenja, bi moral prej uničiti njegovo moralno moč.

ovire, da je s svojimi idejami predrl vsaj v ožjem krogu svojih prijateljev in izoblikoval geslo, ki je našlo svoj izraz v majski deklaraciji. Da, samo geslo, kajti majska deklaracija ni bila program. Preden je prišel do oblikovanja kakega programa, je legel v prezgodnji grob. Majhni izvrševalci njegove oporoke so ustanovili Narodni svet, s katerim pa niso vedeli kaj začeti in ga nikoli niso sklicali niti k eni seji.

Nasledki take »politike« seveda niso mogli izostati. Medtem ko so drugi zatirani narodi dosegli svoje osvobojenje, smo bili pa mi — razdeljeni na štiri dele. Niti toliko odgovornosti niso čutili naši »voditelji« nasproti lastnemu narodu, da bi bili stopili v zvezo z dr. Trumbićem, rajši smo nosili na fronte — srebrne rogove. In ko je bilo že vse v razsulu, ko bi bili imeli že priliko spoznati, kako je z nami, naši »voditelji« še vedno niso bili sposobni pregledati položaj, temveč so nam skrivnostno zagotaljali, kako »stoji naša stvar dobro«.

Slovenska »narodna vlada«, ki jo je sestavil dr. Izidor Cankar, zato ni mogla biti kos svoji nalogi. Ko je šlo za formalno zedinjenje s Hrvati in Srbi v eno državo, smo bili brez vsakršnega koncepta. Ni bil sklican slovenski deželni zbor in niso se skušali opreti na ljudstvo in dobiti z njim potrebnih stikov, temveč so začeli v čedalje večji meri prosjačiti v Belgradu za razna dovoljenja in privoljenja ter s tem ustvarjali centralizem, čeprav je celo Pašić še iz Pariza pisal Vesniću, da bo treba dati Jugoslaviji seveda — federalistično obliko.

V volilni boj za ustavodajno skupščino smo šli brez jasnega programa. Ne, imela ga je le Žerjav-Kramerjeva stranka, in sicer strogo centralističnega, ker je upala le s pomočjo centrale gospodovati ne v Sloveniji, temveč nad Slovenijo in Slovenci.

Prišla je vidovdanska ustava in vse stiske, ki so ji sledile do današnjih dni. Skoraj 40 vlad smo doživeli, vsaka je centralizem le še poostrovala, a še nobene ni bilo doslej tudi brez — slovenskih »zastopnikov«.

Po sprejetju vidovdanske ustave se je dvignil pač prav iz osrčja našega ljudstva pravi odpor zoper ustoličenje nedemokratičnega centralizma, ki je našel leta 1924. in 1925. svoj izraz v žilavem avtonomističnem gibanju, toda ko se je pojavila le najrahlejša prilika, sesti na centralistični ministrski stolček, so sedali nanj, prilivali avtonomizmu vedno več vode in so ga nazadnje sploh pozabili. Ni ga pa pozabilo ljudstvo.

To drugače tudi biti ni moglo, kajti vsa povojna slovenska politika v Belgradu se je izživljala v ogorčeni — licitaciji navzdol, kdo bo cenejši, ta ali druga stranka. Medtem ko pretresa že 20 let vso državo »hrvaško vprašanje«, ko se vrše zanj ogorčeni boji in danes tudi že nihče več ne dvomi o zmagi Hrvatov, pa slovenskega vprašanja, navzlic temu, da je centralizem vseh 20 let nas še neprimerno bolj izžemal kot Hrvate, sploh menda ni, vsaj nihče ga doslej še niti ni ugotovil, kaj šele javno in jasno formuliral.

Izgovarjajo se, da naše ljudstvo ni vzgojeno za borbo tako, kakor hrvaško. Avtonomistično gibanje leta 1924. in 1925. je prav jasno pokazalo, da je v našem ljudstvu dovolj borbenosti, če je pa morda zadnjih 10 let res popustila, ni krivo ljudstvo, ampak so krivi tisti, ki mu niso dajali zgleda v borbenosti. A tudi če bi bilo res: naše ljudstvo je pač tako, kakor so ga 40 let vzgajali, in to je tudi ena zgodovinskih krivd. Za kaj naj se pa to ljudstvo tudi bori? Medtem ko zadnji hrvaški pastir v slavonskih gozdovih čisto dobro ve, kaj njegov narod hoče, pa menda danes pri nas sploh ni ljudi, ki bi vedeli, kaj prav za prav hočemo.

Ko vsa Evropa pozna Hrvate in njih zahteve, zato se seveda tudi ne moremo čuditi, če vsak Evropec čuti potrebo, da se ustavi na svoji poti po Jugoslaviji tudi v — Zagrebu. Slovenskega vprašanja ni — vsaj v Belgradu in za izvenslovensko

Zakaj nas ne upoštevajo?

(Dopis)

»Slovenija« je pred kratkim čisto upravičeno ugotovila, da razni vplivni in ugledni tujci, ki prihajajo po študijskih, političnih ali pa drugačnih opravkih v našo državo, Ljubljano prezrejo in se ustavijo navadno samo v Belgradu in v Zagrebu ali kvečjemu še v Dalmaciji zaradi njenih krajinskih lepot in zgodovinskih znamenitosti. Pred nekaj dnevi nas je tako prezrla žena angleškega trgovinskega ministra, lady Maureen Stanley, in tako so delali pred njo navadno tudi vsi drugi.

K temu je pripomnila »Slovenija«: »Tu bi človek pač mislil, da smo sami tudi nekaj krivi.« In dolži zato razna naša društva, ki bi imela dolžnost, skrbeti tudi za take stvari. Tu je pa že potrebna odločnejša beseda. Krivi smo tega mi vsi, hudo krivi, in ta krivda nas tudi že dolgo tepe, toda naučili se nismo doslej še prav nič iz tega.

Smo majhen in reven narod. Živimo pa na zemljepisno zelo važnem delu Evrope. Tepli, stiskali in izrabljali so nas enkrat eni, drugič drugi, toda za svoje osvobojenje v svoji zgodovini nismo storili od kmečkih uporov dalje še skoraj ničesar. Drugi stiskani narodi so imeli pred seboj jasne cilje in so za njih izvršitev storili vse, kar so le mogli in kar je bilo potrebno. Poglejmo le Čehe ali Poljake. Desetletja so prepravljali vso odločujočo Evropo z informativnimi in propagandnimi spisi, v svetovni vojni so poslali ven svoje najboljše može, ki so jih sploh imeli, in organizirali v legijah tudi svoje lastne moči. Zato je v odločilnih dnevih vedela za te narode in njih zahteve vsa Evropa, da, ves svet, in je njih zahteve tudi upoštevala.

Celo Hrvati so delali tako. Med vojno je zastopal njih prizadeve mož Trumbićevega formata, in danes ve ne le za njih obstoj, temveč tudi za njih zahteve vsa kulturna Evropa. In menda ga tudi danes celo pri nas ni več resnega človeka, ki bi še dvomil, da bodo oni te svoje težnje tudi dosegli.

A mi Slovenci!? Skoraj do konca svetovne vojne je bil naš edini narodni program — vse za vero, dom, cesarja, a vsa naša »politika« je obstajala deloma v prerekanju za razna uradniška mesta in v pobiranju raznih drobtinic. Imeli smo cele legije slavljenih »voditeljev«, nikoli pa kakega občenarodnega programa. Da, leta 1848. ga nam je za tedanje čase prav dobrega skušala ustvariti majhna družba dunajskih Slovencev, toda čez noč je splahnil.

Tako smo prišli v svetovno vojno. Slovenskim »voditeljem« se dolgo še malo ni zdelo, ne za kaj gre in ne kaj bi bila njih dolžnost. Njih obzorje je obsegalo le ozemlje med Ljubljano in predsobami raznih uradnikov po dunajskih ministrstvih. Kaj se je komu sanjalo o komponentah, ki vodijo svetovno politiko in usodo narodov, saj je za narodnega voditelja že zadostovalo, če je znal primerno zarohneti na kakem vaškem ali trškem shodu. Zato so med svetovno vojno tudi zastopali v velikem svetu, ki je odločeval, Poljake svetovno znani Paderewski, Čehe Masaryk, Hrvate Trumbić, nas pa taki ljudje, kakor so nas pač zastopali. V Evropi sploh niso vedeli za Slovence, saj nobenemu naših neštetih voditeljev nikoli niti v glavo ni padlo, da bi bilo morda to sploh potrebno.

Edini dr. Janez Evangelist Krek je že kmalu po začetku svetovne vojne zaslutil, za kaj gre in kam gre razvoj. Treba mu je bilo premagati hude

javnost doslej še ni bilo postavljeno, kakor leta 1918., tako tudi ne danes. Kako naj zmagamo, če se pa sploh ne borimo in tudi nihče ne ve in ne pove, za kaj naj bi se borili.

Po kaj naj torej ti Evropci hodijo k nam v Ljubljano? Kaj naj bi jih tu zanimalo? Majejo se vnovič podstave Evrope in vnovič se piše zgodovina narodov. Ni ga bilo doslej še naroda v zgodovini, ki bi mu bila svoboda prinešena na krožniku in bi si jo bil pridobil s hlapčevanjem, in tudi mi Slovenci si je ne bomo. Tolažijo nas, da bomo avtomatično dobili, kar si bodo priborili Hrvatje. Ali si je mogoče misliti bolj odkrito prikledništvo? Taka »gesla« morajo narod spraviti do tega, da bo tudi v samostojnem upravljanju svojih zadev za tak posel nesposoben. Toda kdo nam je nazadnje tudi porok, da nam bo ta špekulacija res uspela? **V. Z. Z.**

I. K.:

Slovenci, samostojna volja in resničnost

»Hrvatski dnevnik« z dne 13. marca je objavil sledeče pripombe k »vlogi Slovencev ob srbsko-hrvaškem razmerju«:

V teku preračunske razprave v parlamentu so poslanci združene opozicije dokazovali, da Slovenci ne smejo biti zapreka sporazumu med Srbi in Hrvati. Dne 8. 10. 1937 sklenjeni sporazum med Hrvati in srbsko združeno opozicijo, vštevši prečanske Srbe, ne priznava Slovencem na noben način pravice »liberum veto« ali vloge jezička na tehtnici. Za dosego srbsko-hrvaškega sporazuma zadošča zgolj pristanek neposredno prizadetih, to pa Slovenci niso, kakor hitro upoštevamo to, kar so delali. Vstopali so namreč v prav vse kombinacije, tudi v take, ki jim je bil hrvaški narod kar najbolj daleč, in so pri tem branili samo slovenske koristi, seveda tako, kakor so jih oni razumeli. Če Slovenci tako želijo, smejo z mirno dušo pristati na to, da se njihov položaj uredi na podstavi sedanje ureditve. Če tako hočejo, se smejo zadovoljiti s samoupravami. To je njihova stvar, ki Hrvatov ne briga in v katero se ne želijo vmešavati; če je Slovencem namreč prav, se da bodoča ureditev napraviti tudi tako, da bodo imeli Slovenci v državi drugačen položaj kot Hrvati. Tistemu, ki jo hoče, se ne hodi krivica. Nihče jih ne sme siliti, da bi zahtevali nekaj, česar mogoče sami nočejo. Okoristili so se s stanjem, ustvarjenim s centralističnimi ustavami; če torej ne želijo sprememb, prosto jim. Ne smejo pa biti zapreka za to, da bi se uredilo razmerje med Srbi in Hrvati. Prav tako niso poklicani, da bi posredovali. Med Srbi in Hrvati je treba rešiti tudi vprašanje ozemlja, ker živijo nekje pomešano, drugod so si pa mejači. Prav ta stvar se Slovencev ne tiče in zaradi tega še malo ne smejo biti razsodniki. Tako so dokazovali poslanci srbske združene opozicije — pravi »Hrvatski dnevnik« — in ta misel se ujema s splošnimi smernicami govora ministrskega predsednika. Še več, ujema se tudi z dejstvom, da slovenski poklicani činitelji niso dali nobene temu nasprotne izjave.

Spričo dialektike, ki se je poslužuje v danih razmerah navedeni list na svoji politični strani, ne dvomimo, da je tisto, kar se predstavlja kot mnenje srbske združene opozicije, na las podobno mnenju vodstva HSS. Tak občutek je dobil pač vsakdo, ki mu je prišla gornja objava pred oči. Zato je tudi čisto prav, če pripisujemo Slovenci tej objavi primeren značaj pristnosti in važnosti.

Ali Slovenci nismo privajeni dveh stvari: samostojnega gledanja javnih vprašanj in priznanja resničnosti. Zato se ne smemo čuditi, če je omenjeni opis stališča o vlogi Slovencev povzročil pri marsikom neke vrste jezo in razočaranje v tolikšni meri, da so si dotičniki izgovorili čas in premislek za odgovor, za zdaj pa samo ponovili poročilo z grenkim dostavkom, da nasprotuje tako stališče govoricam tistih, ki nastopajo v Sloveniji kot ožji somišljeniki prizadevanj dr. Mačka, vodstva HSS in Hrvatov.

Naj se zgodi kjer koli na svetu kaj posebnega, zlasti če se pripeti kaj takega, kar ustvarja med nami psihozo ogroženosti, takoj se pojavijo šepetalci, ki poudarjajo potrebo, da se napravi nekakšna resolucija, ki pa naj jo izvedejo drugi! Naše lastno delo sega samo tako daleč, dokler se ne začne resnično delo. Za to resnično delo smo nekako preveč aristokratični, zaradi tega naj ga opravi na primer dr. Maček. Ta naj, ker nas je pošteno zaskrbelo, pograbi za pero in kar brž podpiše. To navajamo samo za primer, seveda, toda primer, ki pove, kako tragična je naša — nesamostojnost v mišljenju in v volji.

Ujezi in razočara nas nadalje opozoritev — pa naj bo še tako prijateljska —, da odločamo o svoji usodi sami. Vzgojeni v permanentno poslušnost se nam zdi kaj takega nezaslišana stvar. Tako je bilo mogoče, da je objava stališča Hrvatov in opozicijskih Srbov o vlogi Slovencev v srbsko-hrvaškem razmerju vzbudila med nami glasove trpkosti, žalosti, jeze in osamljenosti, tedaj razpoloženje, ki nas sili, da si za izpoved svojega stališča k tej objavi izgovorimo nekaj časa in premisleka, samo da ne bi bila naša izpoved preveč zamerljiva.

In vendar ni to, kar je objavil »Hrvatski Dnevnik« na naš račun, nič drugega kot dosleden izraz priznanja naše pravice do samoodločbe. Ali nismo res Slovenci ves čas, odkar obstaja ta država, padali Hrvatom v hrbet? Ali niso naši politiki res ves čas vstopali celo v take kombinacije, ki so imele nalogo, pripraviti odstranitev še tiste oblikovne demokracije, ki je spala v ustavi iz leta 1931? Ali je že kateri politik iz Slovenije pokazal odpornost proti vabilom, o katerih je moral vedeti, da niso v skladu s slovensko častjo? Ali ni res, da smemo Slovenci, če to mi hočemo, biti zadovoljni tudi samo s samoupravami? Ali se niso še vse volitve slavile kot dokument ljudske volje v Sloveniji, pa naj je zmagal dr. Kramer ali pa dr. Marušič? Ali se niso tudi javne volitve slavile kot dokument ljudske volje? Vse to se je godilo ves tisti čas, ko so Hrvati vztrajali pri odklonilnem stališču, ko so Hrvati imeli voditelja, ki je pokazal odpornost navzlic zaporom in kaznilnicam. In da je mera ironije na račun nas Slovencev še bolj polna, je dokazal odpornost hrvaški voditelj, ki je sin očeta — Slovenca!

Samo v eni točki bi hoteli ugovarjati »Hrvatskemu Dnevniku« tudi mi. On pravi namreč, da so naši zastopniki vselej branili samo slovenske koristi. Pristavlja sicer: Tako, kot so jih oni razumeli, vendar je ta pristavek premalo, da bi ugotovil resnico. Ugotoviti bi moral temveč, da so ti politiki znali braniti izključno le koristi svojih strankarskih agitatorjev in svojih gospodarskih koncernov, katerih sedež ali bivališče je v glavnem v Sloveniji. To so znali braniti in to je bila točno tudi cena, za katero je stala dosledno pri vsaki priložnosti: slovenska politična volja, čistost in poštenost. V ostalem pa beležimo objavo stališča o vlogi Slovencev ob »hrvaškem vprašanju« kot priznanje naše pravice do samoodločbe in kot poziv, da se odgovorni predstavniki Slovencev povzdignejo na tisto politično črto, ki bo popravila ponižujočo preteklost slovenske politike.

Modno blago

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite najugodneje pri

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

„Pravnikova“ petdesetletnica

Te dni je praznovalo eno naših najzaslužnejših narodnih društev »Pravnik« zlati jubilej svojega delovanja.

Ko je ob koncu l. 1888. odložil odvetnik dr. Alfonz Mosché uredništvo »Slovenskega Pravnika«, ki ga je izdajal tri leta, se je zdelo, da bo edino naše pravniško glasilo že drugič prenehalo, ker ni bilo ne naročnikov, ne sodelavcev, ne urednika. Tedaj se je združila peščica takrat maloštevilnih naših narodno zavednih pravnikov, da ustanovi po češkem vzoru društvo »Pravnik«. V pripravljalnem odboru so bili: sodni svetnik Ivan P. Vencajz kot načelnik, notar Ivan Gogola, pristav finančne prokurature Emil Gutman, odvetnik dr. Franc Papež in sodni svetnik Karel Pleško. Dne 26. januarja 1889 so se zbrali naši pravniki v dvorani ljubljanskega magistrata k prvi glavni skupščini. Po svojih pravilih si je društvo postavilo nalogo: 1. gojiti pravne in društvene vede in v ta namen izdajati strokovni list; 2. pospeševati

Dr. Jos. Regali:

Ob dvajsetletnici slovenske „Narodne galerije“

(Nadaljevanje.)

V zbirki kopij bi bilo prostora za kakšnih 80 do 90 slik, posebno če bi bila severna, na novo prizidana dvorana predeljena z eno ali pa dvema vmesnima stenama in bi imeli stranski, na novo prizidani dvorani kulise, široke kakšna 2 m, da bi bili slogi oziroma posamezne dobe ločene. Zbirka posnetkov bi naj se začela z italijanskim slikarstvom 13. in 14. stoletja, ker posnetkov antičnih mozaikov ne kaže delati; bizantinska umetnost je pa bila od nas vedno preveč oddaljena. Gre nam za **zahodnoevropsko umetnost,** ker spadamo Slovenci v zahodnoevropski kulturni krog, smo iz njega zrastli, smo bili njegov del in hočemo to tudi ostati za vselej. V **prvi dvorani** posnetkov naj bi bili posnetki toskanske, florentinske in sienske šole iz XIII. in XIV. stoletja, in sicer kakšnih 6 kopij po Giottoju di Bondone, Giovanniju Cimabue-ju, Buoninsegne-ju, Berna-ju in Fra Angelicu. Potem naj bi bilo kakšnih 8 kopij italijanskih slikarjev iz XV. stol., in sicer po Filippo Lippiju, Peruginu, Boticelliju, Andreju Mantegna in Boccacio Boccaciniju ali še komu drugemu, tako da bi bile zastopane toskanska ozir. florentinska, padovanska in lombardska šola. Bile naj bi pa v ti dvorani tudi kopije staronemških in starih nizozemskih slikarjev (skupaj kakšnih osem) in naj bi bile zastopane kölnska, nürnberška, flamska, švabska in saška šola n. pr. mojster Wilhelm, van Eyk oz. Luka iz Leydena, Holbein, Wolgemuth, Dürrer in Cranach.

V **drugi dvorani** (severni del prizidka), ki bi imela, če bi bila vanjo postavljena prečna stena, kakšnih 60 tekočih metrov, bi bile kopije italijanskih mojstrov iz XVI. stoletja in sicer iz florentinske, umbrijske in zgornje italijanske šole: Leonarda da Vinci, Petra di Cosimo, Rafaela Santi, Dossija, Corregia itd., skupaj kakšnih 8 posnetkov. Potem naj bi bilo kakšnih 8 kopij iz beneškega slikarstva počenši z Bellinijem in Viktorjem Carpaccio (ki je bil pa rojen v Kopru in spada prav za prav v slovensko »Narodno galerijo«, ker je bil očitno slovenskega pokolenja), kopije po Tizianu, Tinorettu, Veroneseju, Bassanu, Palmi ml. do Ticpola. Za njimi bi sledili Italijani iz XVII. in XVIII. stoletja (kakšnih 6 posnetkov) in sicer maniristi, eklektiki in naturalisti (n. pr. Federigo Baroccio, Maratla, Giudo Reni, Caravaggio, Salvator Rosa itd.). Za njimi bi prišli Francozi iz XVI. in XVII. stoletja: Nikolaj Poussin, Lorain, Charles Lebrun, Rigaud in Gašpar Poussin — skupaj 6 posnetkov. Potem naj bi bili Španci iz XXVII. stoletja: 5 kopij, gotovo pa Diego Velasquez, Greco in Murillo. Naposled bi naj bilo v ti dvorani kakšnih 7 posnetkov nizozemskih slikarjev iz 17. stoletja, predvsem Rubens, Van Dyck, Rembrandt, Breugel in Teniers.

V **tretji dvorani** bi bilo 8 kopij Francozov, Nemcev in Špancev iz 18. stoletja, n. pr. po Davidu, Gerardu, Regnaultu, Mengsu, Carstensu itd. Za njimi bi prišle kopije slikarjev iz 19. stoletja nekako do impresionizma, ker bi tudi slovenska »Narodna galerija« ne segala dalje. Ta doba naj bi bila zastopana s kakšnimi 16 posnetki in naj bi zraven nekaterih posnetkov nemških in francoskih slik (n. pr. Petra Corneliusa, Overbecka, Menzla, Böcklina, Delacroixa itd.) viseli tudi posnetki po slikah velikih slovanskih slikarjev n. pr. Peljakov: Matejka, Grottgerja in Brandta itd., Čehov: Čermaka, Brožika in drugih ter Rusov: Rjepina, Vereščagina itd.

Zbirka kopij bi nadomestovala Ljubljani splošno zgodovinsko pragmatično umetnostno galerijo, ki je danes nima in take galerije z **izvirnimi** slikami nikoli ne bo imela, ker je imeti ne more, pa čeprav bi prišel kdo in bi vrgel na mizo v ta namen 20 ali 30 milijonov, ker izvirnih klasičnih slik sploh ni mogoče dobiti in se ne dajo odtehtati z zlatom. Italijanska vlada n. pr. je dala za Giorgionajevo »La tempesta«, ki je majhna, 5 milijonov lir pred nekaj leti. Dobri posnetki se pa dajo napraviti za majhne vsote. Računam, da bi poprek stal en posnetek za »zbirko kopij« 6000 do 8000 dinarjev in da bi se dala napraviti vsa zbirka, ki bi imela okli 80—90 posnetkov za kakšnih 600.000 dinarjev, notranjo opravo (okvirje itd.) bi bilo pa treba še posebej računati.

Kopirali naj bi kar mogoče samo naši slovenski slikarji. Seveda bi se pa morali tisti, ki bi se posvetili posnemanju, prav dobro izuriti v risanju in koloritu, da ne bi pošiljali domov kakšnih zmazkov. Pregledati bi morali vsako kopijo natančno pravi izvedenci, ne taki, ki pri nas včasih sodijo o umetnostnih vprašanjih, pa bi sami potrebovali prav osnovnega poduka v umetnostnih stvareh, in povrh pa še milosti iz nebes, da bi jim bil podeljen dar posluha za umetnost sploh!! Najbolje bi bilo — ker so pač pri nas take razmere — če bi zahtevali potrdilo vodstva tiste galerije, v kateri visi izvirnik, da se kopija popolnoma ujema z izvirnikom, preden bi kopijo sprejeli. Ni vsak, kdor spada h kakšni politični ali drugi kliki, že sodnik v umetnostnih stvareh, čeprav nabrblja včasih nekaj zavitih in nerazumljivih sestavkov v kakšnem dnevniku ali pa tudi kje drugod!

(Dalje prihodnjič.)

izdajanje zbirko zakonov in drugih strokovnih listov v slovenščini; 3. osnovati društveno knjižnico; 4. naročevati strokovne liste in jih prepuščati članom v uporabo, ter slednjič 5. prirejati predavanja, čitanja in razprave na društvenih shodih. Bolj kratko in resnično je označil društveno nalogo načelnik pripravljalnega odbora Vencajz: skrbeti namreč za dovršen in enoten pravni jezik, da bi se mogla takrat pri naših uradih skoraj popolnoma zapostavljena slovenščina čimprej uveljaviti. Temu kulturnemu in tudi političnemu namenu je služilo v glavnem društvo vsaj v prvih dveh, treh desetletjih najprvo z izdajanjem »Slovenskega Pravnika«. Ta prvotno gotovo ni imel znanstvenega, niti toliko strokovno poučnega namena. V tem pogledu so se mogli tudi naši pravniki poučiti le iz tujejezičnih revij. »Slovenski Pravnik« je imel takrat pač glavni namen, pokazati našim, v tujejezičnih šolah izobraženim pravnikom pravilen in kolikor mogoče enoten pravniški jezik, jim olajšati uporabo slovenščine v uradu in jih bodriti, da jo čim več uporabljajo. To nalogo je »Slovenski Pravnik« odlično izvrševal, najprvo pod anonimnim uredništvom Janka Babnika, pozneje pa posebno v 27 letnem urednikovanju idealnega Danila Majarona, ki sta mu v jezikovnem oziru pomagala skromni in dosledni filolog Anton Mikuž, pozneje pa mnogo let Božidar Bežek.

Mlada generacija si more danes komaj predstavljati, kolikega pomena je bila za uveljavljenje slovenščine zlasti pri sodiščih »Nemško-slovenska pravna terminologija«. To je »Pravnik« ne le izdal, marveč je nastala po njegovi pobudi, z njegovo moralno in tvarno pomočjo in s požrtvovalnim zbiranjem pravnih izrazov po njegovih členih, uredil pa jo je odlično društvenik-ustanovnik Janko Babnik. To delo ni odpomoglo le veliki in stalni praktični potrebi, marveč je imelo tudi velik moralen, političen pomen. Navzgor smo mogli namreč pokazati, da imamo enotno, jezikovno čisto izrazoslovje, kakor komaj kak drug slovanski narod, na katero se moremo opirati. Čeprav je naš jezik v čudovitem svojem razvoju zadnjih desetletij to delo zlasti po obsegu pravnih izrazov zelo prerasel, vendar nam je še vedno zanesljiva opora našega pravniškega jezika. Zgodovina pa nam bo pokazala, da je to Babnikovo delo močno vplivalo tudi na naš znanstveni jezik vseh panog.

S to pažnjo za intenzivni razvoj pravniškega jezika je bila v najožji zvezi skrb za čim ekstenzivnejšo uporabo slovenščine. Na čelu društva so bili pravi slovenski možje, zlasti predsednik dr. Andrej Ferjančič in dr. Danilo Majaron, ki so v družbi zavednih slovenskih sodnikov in odvetnikov v večkrat težavnih razmerah budno pazili, da so porabili vsako priliko, kjer so le mogli, uveljaviti slovenščino počasi pa dosledno zlasti pri sodiščih. Če smo v času od leta 1881. do 1914. dosegli, da se je naš jezik na Kranjskem, Primorskem in deloma na Štajerskem iz prejšnje popolne zapostavljenosti dvignil do skoraj izključno uporabe v zunanjem poslovanju in da se je začelo že misliti na uveljavljenje v notranjem uradovanju, je to, ne da bi seveda podcenjevali splošni politični razvoj, vendar velik del tudi zasluga »Pravnikova«.

Zgodaj je prodrlo v krogu »Pravnikovih« voditeljev tudi prepričanje, da je za pridobitev narodnega pravniškega naraščaja, za razvoj našega jezika in znanstva potrebna ustanovitev slovenske pravne fakultete. Že leta 1890. je povzdignil v »Slovenskem Pravniku« svoj glas za slovensko pravno akademijo modri dr. Jakob Kavčič; pozneje pa je bil prav »Pravnik« in zlasti njegov načelnik dr. Danilo Majaron središče vseh teh prizadevanj do končnega uresničenja. Od tukaj so izhajale pobude našim politikom in vse praktične priprave. Iz »Pravnikovih« vrst so izšli skoraj vsi prvi učitelji slovenske pravne fakultete. V tem delu je postal dr. Majaron »oče slovenske univerze«. Kajti ob zahtevi po pravni fakulteti je vzrastla po prevratu zahteva po celotni univerzi. Ni pretirano, če trdimo, da bi brez »Pravnikovega« dela danes najbrž ne bilo slovenskega vseučilišča. Tako vidimo velikansko kulturno politično delo, ki ga je izvršil »Pravnik« do državnega prevrata.

V naši državi je kajpak »Pravnik« dobil vsaj deloma drug namen in drugo smer. Seveda skrb za čistost in enotnost našega pravnega jezika ni še popolnoma nepotrebna. Ali »Pravnikove« naloge so se pomnožile. Odmaknili smo se in se odmikamo vedno bolj tujemu pravnemu krogu — snovno in jezikovno. Gojiti moramo sami svoje pravo v zvezi s Hrvati in Srbi. Naš mladi naraščaj ne zna več tujih jezikov, ne more več lahko uporabljati tuje znanstvo in pripomočke. »Slovenski Pravnik« mora torej postati in postaja od številke do številke bolj resnično strokovno glasilo, ki skrbi za zadosten pouk in nadaljnjo izobrazbo naših pravnikov vseh panog. V zadnjem času so začeli izdajati pod okriljem »Pravnika« znova, kakor deloma že prej, odlično prirejano zbirko zakonov v našem jeziku.

»Pravniku« nastaja skrb, da goji tudi družbeno stanovsko skupnost slovenskega pravništva. Društveno članstvo je naraslo od poldruge stotine ob prevratu do skoraj tisoč. To ni le nasledek številčne pomnožitve slovenskih pravnikov, marveč zelo razveseljiv dokaz njihove naraščajoče stanovske zavednosti in pravilnega društvenega vodstva.

»Pravnikova« proslava petdesetletnice je bila zato najbolj viden dokaz. Člani, ki smo doživljali prejšnje razmere, vemo to najbolj ceniti. Medtem ko so se pred prevratom udeleževali društvenega življenja **aktivno** večinoma le maloštevilni sodniki in pa odvetniki ene politične skupine, smo videli na društveni proslavi poleg odličnih predstavnikov naše javnosti imponujoče stotine slovenskih pravnikov prav vseh panog in pa — vseh političnih barv in barvnih odtenkov, a zlasti mnogo, mnogo mladine. To je bil, po našem mnenju, najlepši pojav vse tako lepo uspele proslave.

V zadnjem času se kaže kot zunanji izraz te srečne porasti stanovske zavednosti tudi prizadevanje po svojem »Pravniškem« domu v Ljubljani, ki ga naj ustanovi pod »Pravnikovim« okriljem osnovana nova pravniška zadruga.

Pripomnimo naj še, da je izdal »Pravnik« ob svoji petdesetletnici obsežno »Spomenico«, v kateri so poleg orisa društvenega delovanja v zadnjem desetletju priobčeni tudi življenjepisi in boji zaslužnih slovenskih sodnikov, upravnih juristov in slovenskih pravnih znanstvenikov, ki so delovali v preteklosti v tujini. (Zaslužnih odvetnikov in notarjev se je spomnil »Pravnik« že prej.) Čeprav je in mora biti naša pravniška mladina usmerjena futuristično, torej s pogledom v prihodnost, naj pogleda vendar tudi nazaj, da spozna, kako težko so postale današnje ugodnejše razmere, da jih ve ceniti in vsaj — ohraniti. Omogočiti ji ta pogled, je bil tudi glavni namen te »Spomenice«.

Odličnemu društvu pa želimo ob zlatem jubileju velik napredek tudi v bodoče v dosedanjem idealizmu in požrtvovalni delavnosti.

Opazovalec

† Dr. Franc Kovačič

V Mariboru je umrl 19. t. m. zgodovinar in profesor bogoslovja dr. Franc Kovačič. Dr. Kovačič je bil osrednja osebnost slovenskega znanstvenega gibanja na Štajerskem. Po poklicu duhovnik se je pa ukvarjal predvsem z zgodovino pa tudi z modroslovjem; ustanovil je tudi list »Voditelj po bogoslovnih vedah«. Urejeval je po Kaspretovi smrti »Časopis za zgodovino in narodopisje« in je bil ustanovitelj »Zgodovinskega društva« v Mariboru. Dr. Kovačič je bil središče »Zgodovinskega društva« in se brez dr. Kovačiča te ustanove sploh ne bi bilo mogoče misliti. »Časopis za zgodovino in narodopisje« je bil ob svojem času najvažnejše slovensko znanstveno glasilo, okoli katerega so se zbirali najboljši slovenski znanstveniki. Dr. Kovačič je bil tudi začetnik mariborskega muzeja in mariborske »Študijske knjižnice«. Med Kovačičevimi zgodovinskimi spisi so posebno znane njegove knjige: Trg Središče, Nadžupnija sv. Križa pri Rogaški Slatini, Ljutomer, Zgodovina dominikanskega samostana v Ptuju, Slovenska Štajerska in Prekmurje, Zgodovina lavantinske škofije itd. Veliko je pa število Kovačičevih krajših zgodovinskih sestavkov. Dr. Kovačič je bil na mirovni konferenci v Parizu izvedenec za slovensko mejo na Štajerskem. Leta 1919. je izšel njegov spis »La Styrie« v francoskem jeziku. Dr. Kovačič je pisal tudi v hrvaške liste — bogoslovje je obiskoval nekaj časa tudi v Zagrebu — in je bil slovanofilsko navdahnjen. Pridobil si je velike zasluge za slovensko zgodovino in njegovo ime bo ostalo zapisano v zgodovini slovenske znanosti. Dr. Franc Kovačič je bil rojen 25. marca leta 1867. v Veržeju in je bil papežev hišni prelat. Naj počiva mirno v štajerski zemlji, na katero je bil navezan z vsem svojim bitjem.

Razglas akademikov Aleksandrove univerze

Težki svetovno politični položaj, v katerem se je preko noči znašel ves svet, posebno mali narodi, nas je združil v enoten akademski narodni blok, da s tem dokažemo svojo neomajno narodno in državno zavest.

Združeni akademiki Aleksandrove univerze stojimo na stališču, da je edino močna, na podlagi enakosti narodnih pravic Slovencev, Hrvatov in Srbov urejena Jugoslavija izključni okvir, v katerem moremo in hočemo živeti svoje narodno in državno življenje.

V tem trenutku združena slovenska akademska mladina Aleksandrove univerze slovesno izjavlja, da se v interesu narodne solidarnosti odreka vsem medsebojnim trenjem.

V Ljubljani, dne 16. marca 1939.

SKAD Danica, JNAK Edinstvo, JNAD Jugoslavija, AKD Kladivo, DSKA Savica, Slovenski klub, AK Straža, SKAD Zarja.

Še o vzgoji srednješolk

(Dopis.)

Prav z zanimanjem sem prebral oba dopisa o vzgoji naših srednješolk v letošnji 9. in 10. številki »Slovenije«. Moje zanimanje pa ni zgolj načelno in odmišljeno, kar utegne vsakemu pojasniti okolnost, da sem sam oče srednješolke, da kot tak ne samo marsikaj vidim in opazujem, kar utegne mnogim drugim ostati prikrito, in da imam prav v tej svoji lastnosti tudi pravico, spregovoriti o stvari.

S strogostjo, s povečanim nadzorstvom, tako berem in slišim, naj bi se dvignila splošna, a zlasti še nravstvena raven naše mladine. Prav, kar strinjam se s tem, brž ko bo dano poroštvo, da bo ta strogost tudi imela uspeh. Toda gospodu drd-u, ki je očitno sam vzgojitelj, je gotovo prav dobro znano, da samo strogost še ni dovolj, narobe, da zlasti preveč policijski načini pri učeči se mladini ne dosegajo uspehov, pač pa goje potuho. Strogost naj bo torej samo zadnje sredstvo, pred njo naj pa gre odprava pogojev, ki zakrivljajo take nevšečnosti in pa — nazadnje, toda ne najmanj — dober **zgled.**

Tu pa moram opozoriti in pokazati na nekaj, o čemer se sicer v javnosti ne govori, kar je pa kljub temu zelo resnično.

Je namreč nekaj profesorjev, posebno mlajših, ki so sicer od sile strogih načel na zunaj, ki se pa včasih vendarle kaj radi družijo z učečo se mladino. Tako znana je ta stvar, da se mi kar nemogoče zdi, da bi je ostali profesorji ne bili opazili in tudi za g. drd-a se mi zdi, da gotovo ve zanjo. Kajti da v tem primeru ne gre zgolj za kakšno posebno ljudomilost in naklonjenost vzgojitelja do zaupane mu mladine, dokazuje najbolj dejstvo, da uživa to posebno prijaznost skoraj samo učeča se mladina — ženskega spola.

Tu pa je razen tega še ta nevšečnost vmes, da je prav nam staršem včasih težko prepovedati hčerkam-srednješolkam tako družbo, češ, profesor je, in če ne bom prijazna z njim, dobim »cvek«.

In ko že o vsem tem govorim: morebiti je tudi drd že kaj slišal o tem, da govore vsaj nekateri profesorji v šoli v jeziku in na način, ki z vzgojne strani in še celo za ušesa mladine, ki preživlja pubertetno dobo, ni ravno »primeren«, da rabim najvljudnejšo besedo, ki jo bodo pa menda vsi razumeli. Tudi jaz sem obiskoval srednjo šolo, a lahko rečem, da vseh osem let nisem slišal besed in opazk, kakor jih je slišati včasih danes.

Če pa se hoče prepovedati srednješolkam moška družba, se mi tako zdi, da bi bil tale vrstni red najbolj pravilen: najprej naj se prepove profesorjem samim izven službe vsako sestajanje s študentkami. Šele, če bi se pokazalo, da je to premalo, ne bom imel nič zoper to, če se ta prepoved razširi tudi na druge kavalirje. A zopet, kakor rečeno, sem mnenja, da bi ta prepoved morala iti vzporedno s poukom in nadzorstvom oseb, ki imajo zaupanje mladine. Menda mi ni treba še pošebej razlagati, da za tako zaupanje še ni dovolj, če je kdo profesor. Vzgoja je pač tudi umetnost, sama strogost in trda volja še nista dovolj.

Prepričan sem, da velika večina profesorjev te vrste »vzgojne« načine prav tako odločno obsoja, kakor jaz in vsak pravi prijatelj mladine. Prav v njihno korist bo torej, če se ločijo od njih tudi navzven.

Star pregovor pravi, da riba pri glavi smrdi. Naj torej napravijo tisti, ki jim je za stvar in tudi za lastno dolžnost, najprej zgoraj red. Potem se pa lahko zanesejo, da pojde tudi spodaj, če že ne zlahka, pa vsaj mnogo laže. Sicer pa slišimo, da ima sedanja učna uprava voljo, odpraviti vse podobne izrastke »nacionalne« vzgoje. S preveliko obzirnostjo seveda ne sme nastopati.

H koncu pa še tole: naj bi veljala beseda o demokraciji, o stikih in sodelovanju med oblastvi in prizadetimi vsepovsod, torej tudi v tem primeru. Najbolj pa so v tem primeru prizadeti pač starši. In v društvu »Šola in dom« imamo organizacijo, ki bo znala stvarno pomagati, če bo dobra volja tudi na drugi strani.

Centralistična enakopravnost

V teh dneh obračunavanja in razračunavanja s centralizmom so tudi hrvaški listi prinesli podatke, koliko jih je nacionalni centralizem veljal. Za preračunsko leto 1936/37. so znašali skupni dohodki države s področja savske banovine 2 milijardi 77,000.000 dinarjev, medtem ko je država izdala za to banovino samo 1.499,000.000 dinarjev. Potemtakem je samo iz te hrvaške banovine dobila država 578 milijonov dinarjev več, kakor pa je izdala zanjo. Mi smo svoje dni izračunali, da znaša ta presežek za dravsko banovino 630 milijonov, torej za celih 52 milijonov več, kakor za savsko. Pri tem pa je treba še upoštevati, da znaša prebivalstvo savske banovine 2,704.000, dravske pa samo 1,144.000, in da so razen tega tudi drugi državni dohodki iz Slovenije večji kakor iz Hrvaške, kakor na primer dobiček državnih denarnih zavodov, dohodki za razne sklade in podobno. Seveda pa imajo Hrvatje po pravici tudi ta znesek za neprimeren prvič že spričo revščine, ki je

tudi v hrvaških krajih ne manjka, drugič pa zlasti še s stališča enakopravnosti, ki ne sme dati, da bi smele ene pokrajine živeti na stroške drugih.

Kako so centralisti razumevali enakopravnost, dokazuje najbolj razdelitev javnih del in izdatkov zanje. V letih 1930. do 1934. je bilo na primer porabljenih za javna dela v Srbiji 505 milijonov javnega, a samo 368 milijonov samoupravnega denarja, zato pa je bilo porabljenih v Sloveniji v istem razdobju samo 45 milijonov državnega in 63 milijonov samoupravnega denarja, na Hrvaškem 124 oziroma 176 milijonov, v Dalmaciji 58 oziroma 97, v Vojvodini 49 oziroma 154 milijonov. Bosna je že toliko na boljšem, da sta zneska v ravnotežju, a Črna gora je seveda dobila za javna dela od države 76 milijonov, sama pa je dala samo 28 milijonov dinarjev.

V istem času je stavbeno ministrstvo porabilo za javne stavbe v Srbiji 582 milijonov dinarjev, to se pravi 73 % od vseh kreditov.

Kako se s to stavbno politiko podpira Belgrad, ki ima zaradi tega najmanj javnih dajatev, a kako se obremenjujejo druge pokrajine, dokazuje zlasti tole dejstvo. V Belgradu zida vse šolske stavbe država, kljub temu da je brezprimerno bolj bogat, kakor Slovenija. Pri nas, pa tudi na Hrvaškem, se mora pa zanje brigati banovina. Toda to še ni dovolj. Kajti medtem ko mora banovina postaviti stavbo, pobira najemnino za stanovanja v tej stavbi — država!

Ni čuda, če se spričo take gospodarske politike seli naša industrija v Belgrad in s tem spet veča našo brezposelnost in revščino.

Dva nova centralistična sklada

Ko se je začelo lani govoriti o novem letošnjem preračunu, so poklicani in manj poklicani slovesno zatrjevali, da se davki z njim ne bodo povišali. Prišlo pa je, kakor zmeraj ob takih preveč vnetih zatrjevanjih: davki se bodo povišali.

Osnovati nameravajo namreč nov velikanski fond 4 milijard. V ta namen se bo zvišala davčna doklada od neposrednega davka za poseben prispevek, ki bo znašal od 15 do 25 odstotkov. Letni dohodek je preračunan na 400 milijonov, v desetih letih naj bi se torej ta fond zbral. Slovenija bo prispevala vanj najmanj 64 milijonov na leto.

Kakor smo že večkrat povedali in dokazali, krije lahko država vse izdatke, redne in izredne, ki jih ima v Sloveniji, z našimi rednimi javnimi dajatvami, in še gredo velikanski zneski v Belgrad. Od teh 640 milijonov, ki jih bomo odračunali za ta novi velikanski fond, torej Slovenija ne bo prav nič imela. Ves znesek se bo marveč porabil na jugu.

Še to naj bi omenili, da bodo v ta sklad prispevali naši delavci in nameščenci kakih 10 milijonov dinarjev na leto. Marsikaj lepega bi si lahko postavili za ta znesek — zase in doma.

Natančno isto velja za tako imenovani zdravstveni fond, ki smo ga dobili 15. letošnjega marca. Tudi ta fond bo seveda upravljan strogo centralistično. Poleg raznih pristojbin bo zanj uvedena posebna zdravstvena doklada do 3 % skupnega zneska neposrednih davkov. Sicer pa — beri zgoraj!

Že spet centralistična dobrodelnost

Danes teden smo opisali primer centralistične dobrodelnosti, ko je nekaj belgrajskih dam s pomočjo izvedenega sleparja obrnažilo dobrosrčne ljudi za velikanske zneske. Danes lahko navedemo spet skoraj popolnoma podoben primer.

Če so v prejšnjem primeru izvabljali denar za »slepa dekleta«, je šla to pot plemenitost bolj na splošno za revne otroke. V ta namen je bilo ustanovljeno društvo, ki si je dalo kar naravnost ime »Plemenitost«. Neki Milivoj Davidovac je bil v tem primeru izvedenec za pridobivanje sredstev. Za svoje »delovanje« si je določil še večji delež, kakor Nikolaj Vinogradov pri Društvu za varstvo slepih deklet, namreč kar 40 %. Ostalih 60 % pa naj bi šlo za otroke, to se pravi, kolikor bi pač od teh 60 % ostalo glede na precej drago upravo »Plemenitosti«, kajti g. Davidovac je ustanovil zanjo kar pisarno, nastavil »tajnico« in kar je še pri takih stvareh treba. Sicer pa nihče ne ve, koliko je prav za prav prišlo denarja, kajti nadzorstva ni bilo nobenega, in g. Davidovac je gospodaril po svoje. Policija pa je poleg njega zaprla še predsednika, podpredsednika in tajnika tega »plemenitega« društva.

V enem tednu dva kričeča primera centralistične dobrodelnosti, in kdo ve, koliko jih je, za katere se ne ve in se nikoli ne bo izvedelo, ker so pri njih upravitelji dobrodelnosti bolj previdni, kadar si izkazujejo dobra dela.

Sicer pa naj velja za nas Slovence stališče, ki smo ga že pokazali zadnjič. Dobrodelne naprave pa si ustanavljajmo v svojem področju sami. In če jih bodo imeli pošteni in pravi slovenski ljudje v rokah, in če se bo vse delalo javno in pod nadzorstvom javnosti, tedaj bo vsaj vedel vsak naš človek, ki bo kaj dal, da ne pojde 80 % ali 900 % nabranega denarja v žepe sleparjev in tistih, ki jih je človečnost in dobrodelnost zgolj kupčija in pridobitna panoga.

Slovaški voditelji

V teh dneh, ko je Slovaška razbila zvezo s Češko in se podala Nemčiji, utegneta vsakega zanimati moža, ki sta vodila usodo slovaškega naroda v teh usodnih dneh. Prvi je monsignor Tiso, drugi profesor Adalbert Tuka. O njima daje »Pariser Tageszeitung« z dne 15. t. m. tole sliko:

Tiso je spadal k tisti skupini politikujočih slovaških duhovnikov, ki so začeli svojo kariero že pod madžarsko vladavino, in sicer kot **madžarski domoljubi,** ne pa morebiti kot slovaški narodnjaki. Šele leta 1918. so se zavedli svojega slovaškega porekla, in najodločnejši Madžari so postali deloma najradikalnejši Slovaki. Previdni in neodločni Tiso se je sicer pridružil Hlinkovi avtonomistični katoliški ljudski stranki že iz cerkvene opozicije zoper praške »husite« in svobodomislece, bil pa je vedno na zmernem desnem krilu. Minister je postal, ker so ga imeli Čehi za poroka njim prijazne politike. Če je pa prišlo drugače, je vse to le nasledek njegovega oportunizma, ki je šel vzporedno z agitacijo za samostojno slovaško državo v stranki in Berlinu.

O Tuki piše list, da je med slovaškimi avtonomisti gotovo najbolj izobražen in razumen. Leta 1918. je bil v Budimpešti vseučiliški profesor. Še leta 1920., v novi češko-slovaški republiki, se je priznal pri ljudskem štetju za **Madžara** in še danes ne govori dobro slovaški.

Morebiti sklenemo najbolje te dve oznaki pariškega lista, če navajamo sodbo velikega hrvaškega škofa Šarića, ki jo je napisal pred dobrima dvema mesecema v sestavku zoper katoliške politične stranke. S preroško jasnovidnostjo je takrat svaril: »S te strani gledamo tudi zelo skeptično na slovaške ministre-monsignorje in njihno celostno vladavino. Prihodnost pa bo izrekla o tem svojo sodbo.«

Zemljiški odnosi v Jeruzalemskih goricah

Po tem naslovom je izšla letos v Mariboru knjižica na 47 straneh, ki jo je spisal Jože Kerenčič.

V uvodnih besedah pravi pisec, da je ta knjiga »del širše zasnovanega raziskovanja o pogojih preživljanja ljudstva na tem koščku slovenske domovine ..... Neopazno je bilo dejstvo, da imajo Jeruzalemske gorice za skrajno večino ljudstva, ki v njih živi, malo, pogojev preživljanja ..... V lastništvu zemlje so ostanki večstoletnega podložništva tuji gospodi.« Zato se zdi piscu »potrebno, posebej opozoriti na to, obenem pa dati pobudo za delo, ki bo imelo v ospredju potrebe najširših slojev v socialno in narodno ogroženem predelu«.

Te besede oznamenjujejo vodilno misel, namero in vsebino knjižice. Obravnava je pravi zgled preglednega in sestavno zasnovanega dela. Z zemljepisno skico, z diagrami, s številkami, z raziskavanjem življenjskih pogojev naših malih ljudi, pastorkov že tako ne bogatega slovenskega gospodarstva, odgovarja na vprašanja, ki si jih mora zastaviti misleč človek ob pogledu na ta svet in to ljudstvo. Brez zanešenih, velikih, strastnih besed govori ta knjiga. Zato pa tem bolj kliče njena vsebina s svojimi trdimi dejstvi, s svojimi neusmiljenimi ugotovitvami.

Koliko jih je med nami, ki vedo na primer, da prebivajo lastniki 48,31 % rodovitne zemlje Jeruzalemskih goric izven njih? In koliko jih ve, da je to razmerje glede lastništva vinogradov še mnogo neugodnejše: 69,51 % teh pripada lastnikom, ki prebivajo izven goric!

A ljudstvo na tej zemlji, ki po večini ni njegova, dosega gostoto 120,4 ljudi na kvadratni kilometer — najgostejše v Sloveniji!

In odkod so drugi lastniki te zemlje? Skoraj bi lahko rekli: iz vsega sveta: iz bližnjih mest, iz Slovenije, iz južnih pokrajin naše države, iz Avstrije, Italije, celo Holandske in Združenih držav.

Iz Avstrije jih je največ, kar jih je za mejo: 36. Pri tem pa je treba upoštevati tudi narodno pripadnost nekaterih lastnikov iz okoliških mest: Ormoža in Ljutomera.

Naravni nasledek tako urejenega lastništva je propadanje. Propadanje se kaže že na zunaj: 183 (10,56 %) hiš je praznih, ki po večini razpadajo. Ker manjka ljudstvu zemlje, mora težačiti tujim gospodarjem za kulijevsko mezdo. Pa vendar nima naš človek na tej zemlji življenjske mogočosti in si je ne more pridobiti niti z naddelom niti s tem, da znižuje svojo življenjsko raven še bolj in bolj, z znižanim použitkom, tisto raven, ki leži že danes daleč pod višino, pi jo postavlja človeško dostojanstvo. Pisec ugotavlja: »Iz leta v leto je na gruntih manj mogočosti za težaka, na zemlji zemljiške gospode pa išče vedno več delovnih ljudi dela za vsako ceno. Ljudje z malih kmečkih zemljiških gospodarstev odjedajo delo in kruh ljudstvu, ki je brez lastne zemlje, **polovici vsega delovnega ljudstva v Jeruzalemskih goricah sploh.** ..... pri večini vsega ljudstva vladata brezdelje in lakota. Pičli zaslužki, posebno **6 do 8 dinarska dnevna mezda** pri zemljiški gospodi, ne zadostujejo pri številnih družinah niti v dobi dela.«

Knjiga spada med tiste, ki morajo zbuditi narodno in socialno vest vsakega naroda, če noče poginiti. Že nekaj podobnih del o življenju našega kmečkega človeka imamo. Upamo, da bodo polagoma razdejale tisto laž demagogov vseh vrst o lepi idili kmečkega življenja, ki je tri četrtine naših kmečkih ljudi ne pozna. In da bomo pri tem sprevideli vsi, da je treba korenito spremeniti smer vsega našega narodnega prizadevanja in dela.

Mali zapiski

Propaganda gozdarstva

Banovinski odbor za propagando gozdarstva prosi vsa vzgojna, kulturna in podobna društva, vse javne korporacije in ustanove ter vse zasebnike, da aktivno sodelujejo pri propagandi gozdarstva v dnevih od 19. do 31. marca 1939.

V teh dnevih naj se vršijo v šolah ali v drugih primernih prostorih predavanja o gozdarstvu, na terenu pa pogozdovanja goličav in praktični pouk o negi, vzgoji in izkoriščanju gozdov. Kjer se take prireditve zaradi krajevnih ali vremenskih razmer ne bi mogle vršiti v marcu tega leta, naj se izvedejo v aprilu.

Pojasnila dajejo banovinski odbor in krajevni odbori za propagando gozdarstva.

Nov ravnatelj Državne hipotekarne banke

Za ravnatelja Državne hipotekarne banke je imenovan Srb dr. Momir Glomazić, ki je bil rojen 1898. leta, a je svoje študije končal leta 1926. Tega leta je stopil v državno službo. Vodil bo seveda kreditno politiko državne banke v duhu svojega prednika, ki mu je popolnoma zaupal.

Centralizem

V preračunu, ki ga te dni sprejema sedanja skupščina, je sklenjena tudi zidava velikanske palače za monopolno upravo v Belgradu. Stala bo 140 milijonov dinarjev. Od teh 140 milijonov bo dobrih 25 milijonov morala prispevati Slovenija. Če bi ne bilo jugoslovenov, njihove vidovdanske ustave in njihovega nacionalnega centralizma, bi si Slovenci za teh 25 milijonov postavili lahko kjer koli v Sloveniji lepo palačo. In več sto delavcev, obrtnikov, podjetnikov bi imelo doma zaslužek ob njej. Tako bo pa kvečjemu kak naš delavec dobil dela za majhno mezdo v Belgradu. In naši pohojeni nacionalci bodo dvignili prst: »Glejte vendar, vi slovenoborci, če bi ne bilo centralizma, pa bi vsaj deset delavcev ne moglo in ne smelo delati v Belgradu.«

Odločna beseda

Švicarski zvezni svetnik Obrecht je dejal 16. tega meseca v Baselu:

V zamejstvu naj vedo, da čaka vojna tistega, ki bi nas napadel in hotel kršiti našo neodvisnost in nedotakljivost.

Popravek.

V zadnji številki »Slovenije« od 17. marca t. l. se je pripetila v podlistku »Ob dvajsetletnici slovenske Narodne galerije« prav v začetku tiskovna pomota in to v stavku: »Ker snujejo sedaj slovensko »Narodno galerijo« in hočejo postaviti slovenski »Umetnostni dom ...« Pravilno se mora ta stavek glasiti: »Ker snujejo sedaj slovensko **Moderno** galerijo in hočejo postaviti slovensko »Umetnostni dom« ... Slovenska »Narodna galerija« že obstaja že dolgo in gre sedaj za ustvaritev slovenske **Moderne** galerije!

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.